

WIESŁAW GABZDYL

*Katedra Geologii Stosowanej, Politechnika Śląska, Gliwice***100-LECIE URODZIN
PROFESORA JANA KUHLA****THE 100 ANNIVERSARY OF
PROFESSOR 'S JAN KUHL BIRTHDAY****1. Notka biograficzna**

Prof. zw. dr hab. Jan Kuhl (1899 - 1982), wybitny mineralog i petrograf, twórca śląskiej szkoły badań surowców mineralnych, wychowawca licznej kadry naukowej i inżynierskiej, profesor w Politechnice Śląskiej w Gliwicach i w Głównym Instytucie Górnictwa w Katowicach, autor bogatego dorobku naukowego o wysokiej wartości naukowej i przydatności dla gospodarki narodowej, kawaler Krzyża Komandorskiego OOP, generalny dyrektor górniczy I stopnia [2].

2. Kalendarium

- 1899: urodzony 24.XI. w Wojkowie w powiecie mieleckim,
1922 – 1927: studia w zakresie chemii, mineralogii i geologii na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego,
1927 – 1932: st. asystent w kierowanym przez prof. Zygmunta Rozena Zakładzie Mineralogii i Petrografii Akademii Górniczej,
1930: doktorat na UJ u prof. Stefana Kreutza, kierownika Zakładu Mineralogii i Petrografii, a następnie stypendium Departamentu Nauki Ministerstwa WRiOP. u prof. Paula Nigglego, kierownika Zakładu Mineralogii w Politechnice Związkowej w Zurychu,
1929 – 1932: współpracownik Państwowego Instytutu Geologicznego (równoległe z pracą w Agw Krakowie),
1933 – 1939: kierownik Laboratorium S.A. Fabryki Portland - Cement „Szczakowa” w Szczakowej, doradca Cementowni Goleiszów w powiecie cieszyńskim,
1945 – 1948: dyrektor Cementowni Szczakowa, dyrektor techniczny Zjednoczenia Fabryk Cementu w Sosnowcu, organizator przemysłu cementowego na Ziemiach Zachodnich,
1946: wykładowca przedmiotu „surowce ceramiczne” na Wydziałach Górniczym i Geologiczno-Mierniczym AG w Krakowie,

- 1948: habilitacja na docenta na Wydziale Górniczym AGH pod opieką prof. Witolda Budryka,
- 1951 – 1955: doradca naukowy w Zjednoczeniu Przedsiębiorstw Geologicznych w Katowicach i kierownik Zakładu Petrografii i Geochemii GIG,
- 1955 – 1969: kierownik Katedry Mineralogii i Petrografii i Zakładu Petrografii Węgla na Wydziale Górniczym Politechniki Śląskiej w Gliwicach, równoległe współpracownik GIG,
- 1958: profesor nadzwyczajny,
- 1965: profesor zwyczajny,
- 1970: przejście w stan spoczynku,
- 1982: zmarł 1.IV. w Katowicach,
- 1991: odsłonięcie tablicy pamiątkowej prof. Jana Kuhla przed Katedrą Mineralogii i Petrografii na Wydziale Górnictwa i Geologii Politechniki Śląskiej [fot.1].

Fot. 1. Tablica pamiątkowa prof. Jana Kuhla, odsłonięta w trakcie uroczystości „Barbórkowych” (29.XI.1991r.) na Wydziale Górnictwa i Geologii Politechniki Śląskiej, przed wejściem do dawnej Katedry Mineralogii i Petrografii

Phot.1. The board commemorating Professor Jan Kuhl uncovered during the St. Barbara's Day celebration (29.XI.1991) at the entrance to the former Chair for Mineralogy and Petrography at the Department of Mining and Geology, Technical University of Silesia

3. Tematyka badawcza

Tematyka badawcza prof. Jana Kuhla, której wyniki zostały opublikowane, grupuje się w czterech, nierównych okresach.

W latach 1927-1933 ukazały się publikacje, będące efektem prac badawczych, prowadzonych w Zakładzie Mineralogii i Petrografii AG i prac badawczych wykonywanych dla PIG.

Publikacje z lat 1935-1939 oraz z lat 1945-1953 związane są z pracą w przemyśle cementowym. Najdłuższy okres, lat 1953-1982, obejmuje publikacje, wynikające z działalności naukowo - badawczej w GIG oraz pracy naukowo-dydaktycznej w Politechnice Śląskiej [1,3].

3.1. Tematyka badawcza z lat 1927–1933

Badania geologiczno-petrograficzne:

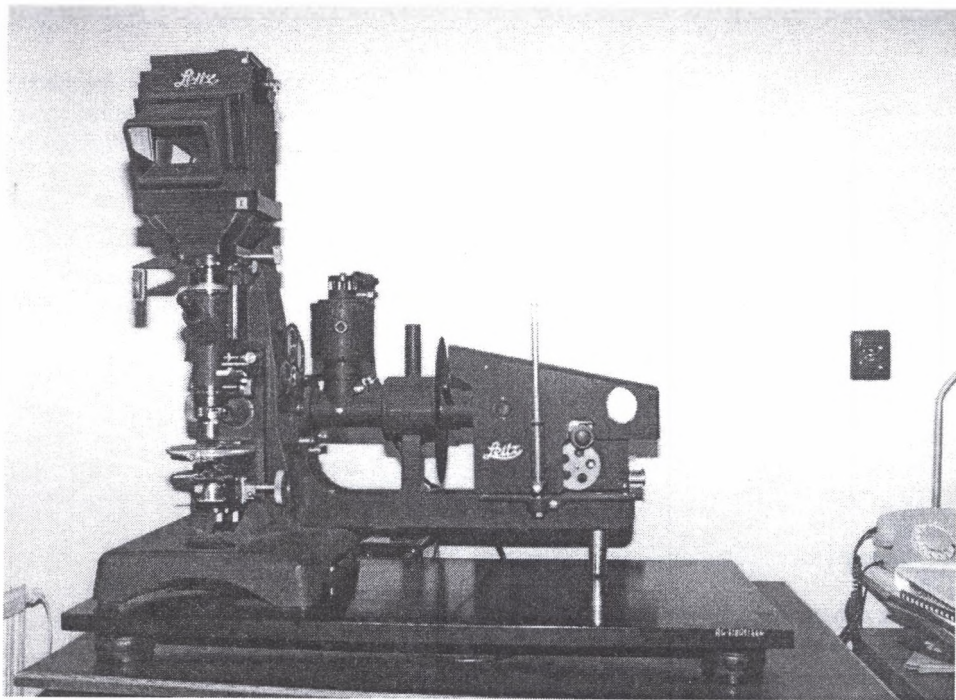
- złóż soli w Bochni, Kałuszu i Wieliczce,
- piaskowców z Trembowli w okolicy Mogielnicy w województwie tarnopolskim (praca doktorska),
- kaolinów i ałunitów w utworach środkowokambryjskich Gór Pieprzowych koło Sandomierza,
- kwarcytów z Olszyny i Parzynowa na obszarze Wzgórz Ostrzeszowskich,
- gliniek boksytowych z Najdziszowa i haloizytu z Mierzęcic koło Siewierza.

3.2. Tematyka badawcza z lat 1935-1939 i 1945–1953

Badania mineralogiczno-technologiczne:

- otrzymywanie związków magnezu ($MgCO_3$ i MgO) z dolomitu,
- tuf porfirowy jako trias,
- glinki boksytowe i haloizytowe jako surowce glinu,
- cementy hutnicze i specjalne oraz wapno hydrauliczne,
- przemysł cementowy i wapienny w Polsce (w tym na Ziemiach Odzyskanych),
- anhydryt i gips oraz ich wartość przemysłowa,
- polskie surowce skalne do wyrobu teraaza,
- śląski dolomit triasowy jako surowiec przemysłowy (praca habilitacyjna) i współczesne metody badań tworzyw wiążących (wykład habilitacyjny).

3.3. Tematyka badawcza z lat 1953-1982 [fot. 2]

Fot. 2. Mikroskop polaryzacyjny firmy Leitz, na którym pracował prof. Jan Kuhl w Katedrze Mineralogii i Petrografii

Phot.2. Polarization microscope by Leitz, which was used to research by Professor Jan Kuhl in the former Chair for Mineralogy and Petrography

3.3.1. Badania mineralogiczno - petrograficzne i techniczne skał i kopalin towarzyszących pokładom węgla

- klasyfikacja petrograficzna, z uwzględnieniem własności fizyko-mechanicznych, skał towarzyszących pokładom węgla w GZW,
- spękania w skałach,
- skały GZW jako surowce mineralne i możliwości ich wykorzystania,
- skały tufogeniczne GZW,
- skały ilaste i syderyty ilaste GZW oraz możliwości ich wykorzystania,
- skały ilaste towarzyszące pokładom węgla brunatnego,
- łupek szlifierski i bentonity GZW oraz ich wartość przemysłowa,
- wpływ skał GZW na mineralizację wód kopalnianych.

3.3.2. Badania petrograficzne a przeróbka węgla i kopalin towarzyszących pokładom węgla

- wpływ substancji mineralnej na procesy wzbogacania i utylizacji węgla,
- wpływ węgla utlenionego na klarowanie wód płuczkowych,
- kruszenie węgla kamiennego dla potrzeb koksownictwa,
- wzbogacanie karbońskiego łupku ogniotrwałego,
- autoflotacja mułów węglowych,
- metoda radiometryczna oznaczania popiołu w węglu,
- wykorzystanie badań rentgenostrukturalnych w przeróbce mechanicznej,
- odpady syderytów pirytowych jako obciążnik cieczy zawiesinowych,
- problemy przeróbki surowców mineralnych.

3.3.3. Badania petrograficzne węgla

- atlas petrograficzny węgla GZW,
- skład mineralny i geneza iłowców krystalicznych (tonsteinów) z pokładów węgla GZW,
- ocena petrograficzna samozapalności węgla,
- żywice w pokładach węgla GZW,
- koks geologiczny (naturalny) w pokładach węgla GZW,
- narosty dolomitowe w węglu,
- solne (zasolone) węgle brunatne.

3.3.4. Badania geologiczno - stratygraficzne

- pozycja stratygraficzna niektórych pokładów węgla w GZW,
- mikrospory w popiołach powęglowych,
- tonsteiny jako poziomy przewodnie do paralelizacji i identyfikacji pokładów węgla,
- obszary alimentujące osady karbońskie GZW,
- egzotyki granitowe w osadach karbońskich GZW.

3.3.5. Badania mineralogiczno - geochemiczne

- pierwiastki rzadkie i śladowe w węglu GZW,
- pierwiastki śladowe w triasowych rudach Zn - Pb w obszarze śląsko - krakowskim,
- pierwiastki rzadkie w pyłach lotnych z elektrowni,
- substancja mineralna w węglu brunatnym i węglu kamiennym,
- chlor, fosfor, siarczany i siarka w węglu GZW,
- tytan w węglu brunatnym z Turowa.

3.3.6. Badania petrograficzne, mineralogiczno - chemiczne i technologiczne kopalni i skał spoza GZW

- fosforyty polskie,
- kwarcyty Gór Świętokrzyskich,
- piaski żelaziste z Zębca,
- żyły barytowe Dolnego Śląska,
- dolomity kruszczone obszaru śląsko - krakowskiego,
- tufy bazaltowe z Turowa.

4. Wypromowani doktorzy nauk technicznych

- 1960 - Tadeusz Mielecki (GIG): Zależność niektórych własności technologicznych węgla kamiennego od ilości i jakości popiołu.
- 1961 - Jan Ziółkowski (GIG): Podstawowe maceraty w węglu kamiennym i zmiany ich własności fizycznych i chemicznych w zależności od stopnia uwęglenia węgla z polskich zagłębi węglowych.
- 1962 - Tadeusz Kruszewski (GIG): Charakterystyka petrograficzna węgla brunatnych oraz niektóre własności fizykochemiczne skał towarzyszących, występujących w kopalni Turów.
- Lubomira Zawisłak (IMN): Studium mineralogiczno-chemiczne oraz geneza ilów witiolowych zalegających w niecce bytomskiej.
 - Jerzy Winnicki (GIG): German i nieorganiczna substancja mineralna w węglu pokładu 510 w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym.
- 1963 - Janusz Laskowski (Pol. Śl.): Mechanizm działania nieorganicznych soli w procesie „solnej” flotacji węgla kamiennych.
- Gon Dzi - Cun (ChRL): Węgle żywiczne w Zagłębiu Górnego Śląska.
- 1965 - Lidia Chodyniecka (Pol. Śl.): Bazalt z Góry Świętej Anny (woj.opolskie) jego budowa mineralna i chemiczna oraz niektóre własności technologiczne.
- Tadeusz Kapuściński (Pol. Śl.): Budowa mineralogiczno-chemiczna oraz geneza łupków ogniotrwałych z kopalni Nowa Ruda szyb Piast.
 - Józef Szczerbiński (GIG): Mineraty ciężkie skał karbońskich jako minerały przewodnie przy badaniach stratygraficznych.
 - Rudolf Burek (GIG): Oznaczenie nieorganicznej substancji mineralnej (popiołu) w węglach kamiennych przy zastosowaniu wstecznie rozproszonego promieniowania β .

- Zbigniew Suchodolski (DZPW Wałbrzych): Wpływ warunków geologicznych i eksploatacyjnych na zagrożenie wyrzutami CO₂ i skał w Wałbrzyskim Zagłębiu Węglowym.
- 1966 - Wiesław Gabzdyl (Pol. Śl.): Charakter facjalny i budowa petrograficzna pokładów węglowych i skał towarzyszących w kopalni Jastrzębie.
- Augustyn Jęczalik (IG Warszawa): Geochemia uranu w uranonośnych węglach kamiennych w Polsce.
- 1967 - Krystyna Kruszevska (GIG): Pozycja stratygraficzna pokładów z kopalń Brzeszcze i Silesia na tle badań petrograficznych węgla i skał towarzyszących oraz mikroflorystycznych.
- Czesław Kozłowski (GIG): Rozmywalność skał karbońskich w zależności od ich pozycji stratygraficznej i warunków tektonicznych.
- Henryk Buczek (KWK Murcki): Stosunki litologiczno-petrograficzne i sedymentacyjne na obszarze górniczym kopalń „Murcki” i „Boże Dary” i projektowanej kopalni „Kondratowicz” w rejonie na południe od uskoku kłodnickiego oraz na zachód od uskoku Zuzanny.
- Helena Czaporowska (Pol. Śl.): Wpływ warunków geologicznych na stopień uwęglenia węgla w kopalniach: „1 Maja”, „Jastrzębie” i „Moszczenica”.
- 1968 - Janina Widawska-Kuśmierska (GIG): Geochemiczne warunki występowania galu w polskich węglach kamiennych i brunatnych.
- Ryszard Lach (GIG): Elektroosmotyczne odwadnianie najdrobniejszych ziaren węgla kamiennego.
- Janusz Stankiewicz (MG Katowice): Stosunki litologiczno-petrograficzne i sedymentacyjne na obszarach górniczych kopalń: „Wieczorek”, „Staszic”, „Lenin” i „Mysłowice” w rejonie zawartym na wschód od uskoku Zuzanny do uskoku Wandy.
- 1969 - Aleksandra Chmurowa (GIG): Wpływ makro- i mikrostruktury węgla energetycznych na tworzenie się klas ziarnowych.
- Stefan Kozień (Komb. Geol. Płd. Katowice): Charakter litologiczny i petrograficzny osadów górnego karbonu z uwzględnieniem tektoniki, w obszarze na wschód od Olzy między Cieszynem a Jastrzębiem.
- Janusz Sułkowski (Pol. Śl.): Studium petrograficzne łupków talkowo-chlorytowych z okolic Wir koło Świdnicy i ich wykorzystanie dla celów przemysłowych.
- 1970 - Romuald Pałubicki („Separator” Katowice): Badania petrograficzne i techniczne ilów ogniotrwałych i skał towarzyszących w polu górniczym kopalni „Stanisław” koło Jaroszowa na Dolnym Śląsku.
- Michał Orczyk (GIG): Zmiany składu chemiczno-mineralnego wód kopalnianych w pionie i poziomie ich występowania w Górnos Śląskim Zagłębiu Węglowym oraz wstępne badania nad mineralizacją chemicznie czystych wód przepływowych przez skały karbońskie.
- 1972 - Józef Ryszka (UŚ): Klasyfikacja minerałów ilastych w skałach warstw brzeżnych Górnos Śląskiego Zagłębia Węglowego, dostępnych w rejonie kopalń „Karol”, „Milowice” i „Czeladź”.
- Władysław Mironowicz (GIG): Radiometryczne badanie szybkości sedymentacji mułów węglowych.

- 1973 - Franciszek Kaszuba (GIG): Mineralizacja cynkowo-olowiowych utworów triasowych w rejonie Chrzanowa.
- 1974 - Ryszard Szwermer (OBRTG Katowice): Zmiany technologiczne typów węgla ze wzrostem głębokości w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym.
- 1975 - Anna Wilk (Pol. Śl.): Iłowce towarzyszące dolnym pokładom orzeskim w kopalniach „Chwałowice” i „Staszic”, ich budowa petrograficzna i wartość przemysłowa.
- 1976 - Roman Drewniak (GIG): Budowa litologiczno-petrograficzna i tektonika karbonu w północno-zachodniej krawędzi Górnośląskiego Zagłębia Węglowego.
- Urszula Smolińska (GIG): Wpływ struktury górotworu oraz składu petrograficzno-chemicznego węgla i skał towarzyszących na wypływy metanu w kopalni „1 Maja” (ROW).

Objaśnienia

GIG	- Główny Instytut Górnictwa w Katowicach,
IMN	- Instytut Metali Nieżelaznych w Gliwicach,
Pol. Śl.	- Politechnika Śląska w Gliwicach,
ChRL	- Chińska Republika Ludowa,
DZPW	- Dolnośląskie Zjednoczenie Przemysłu Węglowego w Wałbrzychu,
IG	- Instytut Geologiczny w Warszawie,
KWK	- Kopalnie Węgla Kamiennego,
MG	- Ministerstwo Górnictwa w Katowicach,
Komb. Geol. Płd.	- Kombinat Geologiczny Południe w Katowicach,
Separator	- Centralny Ośrodek Badawczo - Projektowy Wzbogacania i Utylizacji Kopaliny w Katowicach,
UŚ	- Uniwersytet Śląski w Katowicach,
OBRTG	- Ośrodek Badawczo - Rozwojowy Techniki Geologicznej w Katowicach,
ROW	- Rybnicki Okręg Węglowy.

Literatura

1. Chodyniecka L.: Charakterystyka działalności naukowo - dydaktycznej i przemysłowej prof. zw. dr. hab. Jana Kuhla (wraz z wykazem publikacji profesora). ZN Politechniki Śl., seria: Górnictwo, z. 102, 1979, s. 5 - 13.
2. Gabzdyl W.: Jan Kuhl (1899 - 1982). Mineralogia Polonica, vol, 13, nr 1, 1982, s. 93 - 98.
3. Gabzdyl W.: Myśli i koncepcje w pracach naukowych prof. Jana Kuhla. Przegląd Górniczy, nr 10, 1987, s.1-2.

Recenzent: Prof. dr hab. inż. Tadeusz Kapuściński